

LORETO IINÚJIRI ÍJKYÁNÉ WALLÉÉMÚ PAHDU ÍJPI NÉÉTÚMÉ WÁÁBUYTA ÍJKYÁNÉ WÁJACÚJTSO

Ikíito, febrero núbá 2025

BORA

Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú – FCPED
Confederación Española de Personas con Discapacidad Física y Orgánica – COCEMFE

PROYECTO

“Consolidando el derecho de las mujeres con discapacidad a una vida libre de violencia y discriminación en Perú”

de citar adecuadamente la fuente, previa comunicación a Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú – FCPED y a la Confederación Española de Personas con Discapacidad Física y Orgánica – COCEMFE.

DERECHOS RESERVADOS

® FCPED

Calle Pedro Ruiz Gallo N.º 1740, Ate Vitarte, Lima
frater_peru@hotmail.com

® COCEMFE

Calle Eugenio Salazar N.º 2 de Madrid (España).
cooperacion@cocemfe.es

FRATERNIDAD CRISTIANA DE PERSONAS ENFERMAS Y CON DISCAPACIDAD DEL PERÚ – FCPED

Consejo directivo de la FCPED Lima

- Maritza Isabel López Adriano : Presidenta Nacional de la Fraternidad Cristiana
- Padre Percy Quispe Misayco : Asesor Nacional
- Beatriz Luzmila Laya Bernal : Coordinadora Adjunta Nacional
- Inés Jiménez Mamani : Secretaria
- Olga Saavedra Vilca : Tesorera

EQUIPO CONSULTOR DE LA INVESTIGACIÓN

- Diana Haydeé Ruiz Bartra
- Victoria Isabel Díaz Ubillús
- Arnaldo Serna Purizaca

EQUIPO DE CAMPO

- Diana Haydeé Ruiz Bartra
- Victoria Isabel Díaz Ubillús
- José Armando Llerena Acosta

ORGANIZACIONES PARTICIPANTES

- Organización Regional de Pueblos Indígenas del Oriente
- Frente de Defensa de Personas con Discapacidad de Loreto

EQUIPO TÉCNICO DE REVISIÓN

- Sara Diestro Cabanillas
- Juan Alejandro Solórzano Arévalo
- Ivana De Stefani

SOPORTE DIGITAL:

Guisela Egoavil Durand
RUC: 10454807371
Jr. Camaná N.º 1161, Of. 2214 – Lima
200 unidades

Hecho el depósito legal en la
Biblioteca Nacional del Perú N.º 2025-02858

Este documento ha sido realizado con el apoyo financiero de la Comunidad de Madrid, la AECID, la Confederación Española de Personas con Discapacidad Física y Orgánica (COCEMFE) y Fundación Once, con cargo al proyecto “Consolidando el derecho de las mujeres con discapacidad a una vida libre de violencia y discriminación en Perú” con código de la Comunidad de Madrid 08-COD1-00057.6/2022 y código de la AECID 21-PRYC-142. El contenido de este documento es responsabilidad exclusiva de la Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú (FCPED), y no refleja necesariamente la opinión de la Cooperación Española. No está permitida la reproducción de este documento sin autorización de la Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú (FCPED).

No está permitida la reproducción de este documento sin autorización de la Fraternidad Cristiana de Personas Enfermas y con Discapacidad del Perú (FCPED).

Primera edición – Febrero del 2025

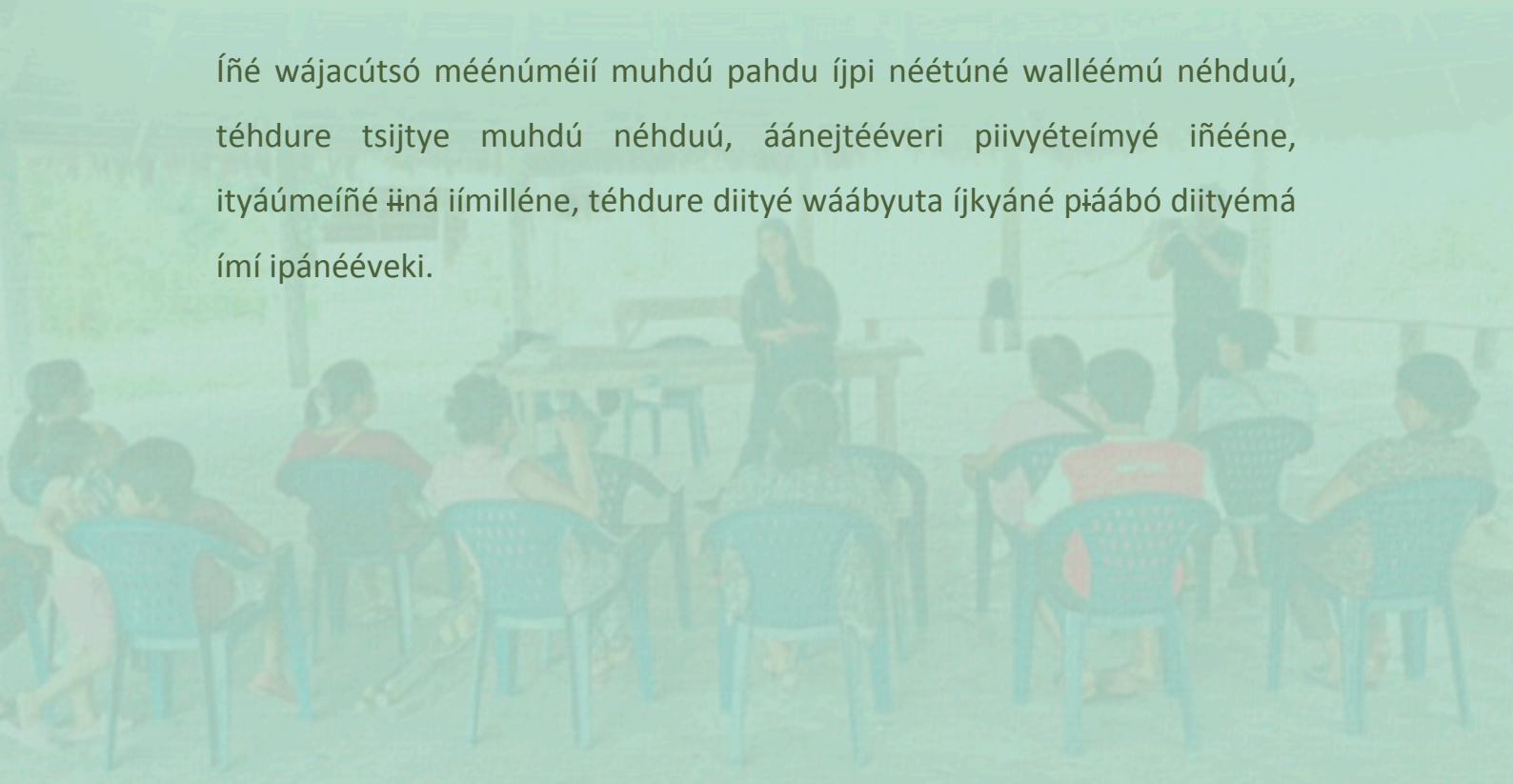
I. TÚJKÉNÚESTSÍ

Íhyaamí pañe íjkyané wájacútsó diitye **“Walléémú pahdu íjpi néétúme wáábyuta, tsaímímyé ditye íjkyaki, Perú iiñujiri múha iéhd#vállétuki”**, áánejtéeveri waajácuímyé ínehj ímityúné memúnáá walléémuke ipájtyétu íjkyátsíi iiñújiri.

Memúnáá walléémú pahdu íjpi néétúmeke mítyane ehd#valléme (walle dille íjkyanéllíihye, memúnáalle dille íjkyanéllíihye, pahdu íjpi dille néétúnéllíihye, dille ídáátsolle íjkyanéllíihye, tts.) ánehjtu díílleke iéhd#válléne néeme átéréelle dille íjkyane.

Téénélli íñe taúhbájújtéeveri diityéké méavyejúúlleé muhdútá pamévá walléémuke meávyejúúllédu, tsáh meéhd#válléityú pahdu íjpi néétúné walléémuke. Téhdure teene túkevéjtsójujtéeveri ehdu nééné walléémú meávyejúúllémé tsáhájucó éhd#vállétsámeíityune, panévare piivyéteímyé imyéénune-muhdú #jtsúcunúdu #jtsaméiyi, aaméi wáájácu muhdú íjkyáíñe bóhowájtsojte (Sonn & Stevens, 2021)

Íñe wájacútsó méénúmeíi muhdú pahdu íjpi néétúné walléémú néhduú, téhdure tsijtye muhdú néhduú, áánejtéeveri piivyéteímyé íñéene, ityáúmeíñe #ná ímilléne, téhdure diityé wáábyuta íjkyané piáábó diityémá ímí ipanééveki.

II. PÁHDÚÚBÉ TUHÚJTSO

Íkyooca íñe nihñééne pijkyáábááneri éhniíñevu llyaaténe ímityúu, aane méiñújiri, téhdure pánéiñújiri, m'amúnáake meéhd#válléne me'amúnáake mé'cúbahráne, me'úh#vaténe, mellíhyanúne, aááéhniíñevu walléémuke. Muhdútá tsáne chéme meke túhujtsódú teéne, aane me'bóáyóhajchíí mé'um#wániiñéerí ímí mé'jkyááhi (ONU,2010), muurá pánéiñújiri íkyooca ímityu ulléhi.

Perú iñújiri, walle u íkyáhajchíí, #dáátsolle u íkyáhajchíí, memúnáalle u íkyáhajchíí, mitya úm#héné wákimyémúnáalle u íkyáhajchíí, téhdure áyácóomiya u íkyáhajchíí, uke ehd#válléme, úhdi uuh#vatéme. Aanéhjáa ájtyum#mé ENDES némeíñé avyéjajte, añúmúnáájuri menéé Encuesta Demografía y de Salud Familiar – ENDES (2021), ááneri waajácúme méhcómíwuúné walléémuke ímityúné ditye méénune, #mityúné ditye méénune, #cúbahráme, llihyánúme, tsáijyu báds#jcake iéévatsóne úújeiñúme íhkyómíwuúnevu (aane úújeté 28,6% y 7,2%).

Ehdu méhcomíñé walléémuke panévá ímityúné pájtyéneri, ditye úh#vaténeri, diityé #jtsaméi míéécuvé (54,4%), téhdure ehd#vállémé memúnaádú néémeke, méhjúdu néjúh#ri íh#yúvámeke (55,5%). Tsáijyu ájyu íjkyároobe menú méwáke avyéjpakýóné iádóne líyííkyáveébe/ áhdure íbíílliyúné iúucoóca (53,5%), áánetu 60,9% tsáh uwáábójá uwábojúúnema íjkyatúne.

Teene panévá ímityú m'amúnááke pájtyene #téné avyéj#tsiítééveri waajácúme diitye walléémuu, mehdu nééne m'amúnáa, íjkyámeke iéhd#vállémeke cátuhtsóme, nééme méehniíñevu iávyejúúne (Viveros, 2016), ehdu nééne meímí#bájchótúhajchíí, íum#wániiñévú meke éhniíñevu ímityuné pájtyéiyáhi, méwáábyuta íjkyánéh#vu tsáh meke ditye áj#cúityúne, aane páhdure #daatsómé mé'jkyááhi. Awáá diitye pahdu íjpi néétúné walléémudi éhniíñevu iúh#vaténe ímíllédú dár#veímye.

Ehdu nééne diitye pahdu íjpi néétume #cúbáhrámeí pápihchúújyúvá éhniíñevu, meenúme, éévatsóme, áámé #jtsaméi tútávaavéhi, aawáá tsaate #ná néétúmeke éhniíñevu ímityúné meenúme (UNFPA, 2018).

Ijkyájúcooróné taúbajúúné ehdu nénéhjí imítuyháñé ímíbjachóné taúhbajúúne, árone íjkyárónáa páhdure ehdíwalléémé pahdu íjpi néétúné walléémuke. Méhcomíñé tsíhyulle íjkyácomíjvu tsáh panéva píaábó imíchi wátsíhíjkyatúne, awááréjuco méiñújí avyéjunte tsáh múijúubará meke ááhívehíjkyatú méhcomíñeri íjkyátúnéhjitu meke ipíaáboki.

Ehdu nééne, mehdu nééné mámúnaa tsíñéhjí iñújíñeri íjkyame pahdu íjpi néétúné mámúnáadítyú waajámé ímí ditye tsápítsójcatsíñé pámeere idyóbéévénema, aane píaabó pahdu íjpi néétúmeke, ditye ímí íjtsúcunúmeiki.

Aane méáméjtsoó ávyejúúllema,ñná tsaate méénune medúúruváne, téhdure meávyejúúlléne, muurá pame mámúnáa wáabyuta teéne. Áané uwáábojúu méénúmeí méiñújí Loretovu, muhdúhjáa Ucayali iñújíri memúnaádú nééné walléémuu, pahdu íjpi néétúné walléénuu íjkyámé waabyuta ditye méénudu (Ledesma et al, 2024). Áané nijkéetsíí tsaahdúre, átsihdyu nééne méwáabyuta íjkyané taúhbaju tene néhdu ájcútsámeíñe.

III. MUHDÚ PAJÚVARI MEÍHJYUVÁMÉ MEÍJKYANE MWÁÁJACÚNE

Memúnaádú nééme Perú pañe.

Memúnaádú nééme Perú pañe íjkyamée mépiivýé panévá iñújñéi idyóhwábáne mémévátúné ìhdéjuco, aame íkyoocápivu méméénuhíjkyá méìhdémúnaápe méénunéhji. Íkyooca méiíñújñí pañe íjkyámé 55-hadsíwá pajúvari meíhjuváme, íjkyámé aproximadamente 2904034-meva, aame memévá indíígenámú pajúvari ihjyuváme, diityé comíñé 9244 comíva. Loreto iíñújñí pañe éhniíñevu téhadsíji, áámé pañe íjkyámé pahdu íjpi néétúné mímúnaa, aame múhdúmevá íjkyanéit tsáh mewáájacútúne.

Piááboma íhjuvájatsi.

Teenéhjáa III censo 2017-ri méhcomíñé imyéénuneri waajácúmé 21.6% comívari íjkyané radiofonía piáábo, áánetu 19.9% comívari íjkyané telefonía pública, némeíñé piáábo. Mítyácomívari (57.0%) tsáh muhdú meíhjuvájatsiíyóné íjkyatúne. Áánetu 70.6% comíñemúnaa éhniíñevu ullé téhíñeri, tsáh juváñé íjchíemñé wáábyuta íjkyatúne. Aane meke tsávajtsó, tsiíllevu ícúí mepééiyóne , awáá pahdu íjpi neetúmeke.

Méhcomíñé túkevéjtsotémá ávyéjútshjñí piáábo.

Censo imyéénuneri waajácúmé pacómivári vaso de leche, téhdure clubes de madres íjkyane. Ávyéjútshjñí piáábo tsáh íjkyane, teene Seguro Inegral de Salud, téhdure Programa de desayuno escolar (Qali Warma), aane újéteevé ppacómivávu. Íkyooca wájacútsó taúhbájujtéeveri méimíllé éhniíñevu mepíaabóné pahdu íjpi néétúné walléémuke.

Muhdú uwábojááné uwááboju cómíñeri

96.3% comíñeri íjkyané uwábojááne, ájahji éhniíñevu primaria uwábojáánere. Téénelli secundaria iwáája pehíjkyámé ímityá comíñevu distrito comíñevu, áhulle tsaate tsá ímí íjkyatúne, tsáijyu ápíchó nééne diityéké pajtyéiyahi, awáá pahdu íjpi néétúmeke memúnáá walléémuke.

Muhdú tabójáané méhcomíñeri

Apááñere 32.0% comíñeri tabójááne, ájáñjiri tsáh panéva táábó ijkyatúne. Áánélli pehíjkyámé llúúvájteéllevu mitya apíichohtééllevu, tsá tabójáané taabójteéllevu ditye péétune. Panévu chémé íkyooca méhcomíñeri, aane diitye memúnáá walléémuke pahdu íjpi néétume tééne chémeri éhniíñevu ícúbáhrámeíhi.

Dsídsí ikyánéjcu méhcóómiyi.

Pacómivári memúnaádú néémé comíñeri wákímyeímyé úmñhéneri, téhdure tsaate eenú jééú ocájímuke. Áronáa, uhjéméré páoha wákímyeímyema. Tsá imíchi piáábó íjkyatú méhcomíñeri, téénélli artesaníama úmñhéné wákímyeí meméénúróné nahjñhe dsídsí tsá úújetétú pahdu ípi néétúné walléémudívu.

Ínehjñ méhcóómiyi meméénune.

Teene censojtéeveri méwaajácú méhcomíñeri meméénune úmñhénee, amómé lliiñájaa, íámé lliiñájaa íjkyané wákímyeí meméénune. Ánehjñ wákímyeí meke bóhówajtsó, téhdure téénejtéeveri médsídsíwá. Téhdure memúnáá walléémú tééné wákímyeíjtéeveri boohówáhi, murá ávyéjute piáábó íjkyátúrónáa panéva meenúme.

IV. MUHDÚ PAHDU ÍJPI NÉÉTÚME ÍJKYA

Pahdu íjpi néétúné mʼamúnáaóóha.

Méiiñújiri, 3.2 millones mʼamúnaa (10% ééveta) íjkyame pahdu íjpi néétume, áamedítu Loreto pañe 77 mil 260-meva tehdu néémeé (3.2%-meva pámehdítu). Éhniñevu walléemu (64%), téhdure imíchi úlletúme tsatsíyé íjkyame (23%). Teenéjía 2023 pijyábari, 457mil 832-meva téeneri cheméhi, áamedítuájía Loreto pañe éhniñevu wajpímu (59%)

Loreto pañe muhdú panévare ícúvémeíñe.

Tsá pahdu Loretori panéva ícúvémeítu; apááñéré 7% uwábojáané pañe íjkyané núpkyo, taábo, beréjco pééte. Pahdu íjpi néétúme jaaháñeri 61% núpkyoma, áánetu beréjco pééte chohjúnú 48%-tu 44%-vu 2019 pijyábatu. Awáá teene internet némeíñé tsá pacómivári íjkyatúne.

Taabo muhdú ícúvémeíñe.

Pahdu íjpi néétúmeke meícuve taabo améjtsámeíhi, arónaa Loreto pañe 3%-ré méiiñújiri íjkyané lliínevúre. Ehdu pajtyéné tabójáané tsíhyulle íjkyanéllíihye, tsáijyu tsáh medsvatú téhullévú mepéekíí, 80% mʼamúnáa tsáh téhullévú péétuú méhcomíñé tsíhyúllé íjkyanéllíihye.

Uwáábó ikyanéjcu ícúve.

Pahdu íjpi néétúné wallémú tháh waajacúhaamné iéévene pívyetétúne, aame tsáh tsííñé wákimyéí meenutúne, téhdure tsáh ditye wáajacutú ñna diityé wáabyuta íjkyane. Pahdu íjpi néétúné wallémú méhcomíñeri 3 pijkábama 4 pijyábá lliínevúre íñahbévajtédítu. Muuráhjía 2023 pijyábari apááñéré 6.4% mevaré tsime 3 pijyábá íjkyámé lliínevúre íjkyame tsíñéhjé piááboma.

Dsáádsá ikyáanéjcu hícuve

2023-ríhgyáa, apááñere 31%-ré pahdu íjpi néétume Loreto pañe caatúvá wákimyéíhyáámítu. Tsáijyu tsáh mewákímyeítyú mechéménéllííhye, mityá tsáh meájtyúmítu tsáne wákimyéi, aane pajtyé éhnííñevu walléémuke, ihjyá pañé wákimyéiyi pájcoojíré ditye méénúnéllííhye.

Ímityúné wallémuke pájtyene

Memúnáá wallémú pahdu íjpi néétúmeke éhnííñevu ímityunéhjé pajtyéhi, tsáijyu ájyumu meenúhi, mitya tsáijyu bádsjcake tájvátúmeke éévatsóme. Aanéhjáa 2024 pijkyábari Loreto pañe éhnííñevu pajtyéne, áamedítyú tsáhái mewáájácutú múhdúmeváhjáa memúnáá wallémú íjkyane.

Pamévá ávyejúúte

Memúnáá walléémú pahdu íjpi néétume tsá imíchi ávyejúútetúne. Apááñere tsaate méhcomíñe avyéjunte, áronáa éhnííñevu íjkyané avyéjuri tsáh ditye íjkyatúne, nihñéené eleccioneríhyáa tsáápilléré Loretotu ávyéjuutéhi. Tsáh pahdu íjpi néétúmedítyú tsáápilléubaré ávyejúútetu imúnáake ipááboki.

V. MARCO NORMATIVO INTERNACIONAL Y NACIONAL

El Estado peruano forma parte de múltiples Convenciones y Acuerdos internacionales que buscan proteger los derechos humanos de las mujeres, las personas con discapacidad y las comunidades indígenas frente a la violencia. Estos mandatos crean compromisos y consensos que obligan a implementar medidas de protección para garantizar sus derechos humanos fundamentales. Este estudio, junto con los primeros hallazgos sobre las relaciones de género de las mujeres indígenas con discapacidad en las comunidades amazónicas (Ledesma et al, 2024), se apoya en un marco normativo internacional que el Estado peruano está obligado a cumplir. Este marco incluye varios instrumentos ratificados que defienden y fomentan los derechos de las personas con discapacidad, especialmente de las mujeres con discapacidad, así como de las poblaciones indígenas y rurales, y otros que promueven la igualdad de género.

4.1. MARCO INTERNACIONAL

- La Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad (CDPD)
- La Convención Interamericana para eliminar todas las formas de Discriminación contra Personas con Discapacidad. (CIADDIS, 1999)
- La IV Conferencia Mundial sobre la Mujer, Beijing (1995) - Plataforma de Acción
- La Convención para la eliminación de todas las formas de Discriminación contra la Mujer – CEDAW
- Convención interamericana para prevenir, sancionar y erradicar la violencia contra la mujer - Convención de Belém do Pará
- Convenio 169 de la organización internacional del trabajo sobre pueblos indígenas y tribales en países independientes
- Declaración de las Naciones Unidas sobre los derechos de los pueblos indígenas (2007)
- Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS) al 2030
- Las Reglas de Brasilia - Acceso a la justicia de las personas en condición de vulnerabilidad

- El Consenso de Montevideo sobre población y desarrollo, primer informe sobre la implementación (2019)

4.2. **NORMATIVA NACIONAL**

- Constitución Política del Perú (1993)
- Política Nacional Multisectorial en Discapacidad para el Desarrollo al 2030 (PNMDD)
- Ley General de las Personas con Discapacidad – Ley 29973 (2012)
- Sistema Nacional para la Integración de la Persona con Discapacidad (SINAPEDIS)
- Consejo Nacional para la Integración de la Persona con Discapacidad (CONADIS)
- Plan Nacional de Accesibilidad 2018-2023
- Ley N° 29535 sobre la Lengua de Señas Peruana
- Política Nacional Multisectorial de Salud al 2030 (PNMS)
- Política Nacional de Igualdad de Género (PNIG) D.S. N° 008-2019-MIMP
- Guía Nacional de Atención Integral de la Salud Sexual y Reproductiva – MINSa 2004
- Programa Nacional de Entrega de la Pensión No Contributiva a Personas con Discapacidad Severa en Situación de Pobreza Extrema – CONTIGO
- Norma Técnica N° 180 MINSa/DGIESP-2021
- Política Sectorial de Salud Intercultural (2016)
- Decreto Legislativo N° 1384 (2018)
- Ley 30364-Ley para prevenir, sancionar y erradicar la violencia contra las mujeres e integrantes del grupo familiar (2015)
- Política Nacional para la Transversalización del Enfoque Intercultural
- Decreto Legislativo N° 1470
- Política Nacional de Pueblos Indígenas y Originarios (2021)

VI. MÉIÑÚJMA PÁNÉ IÑÚJÍ TAÚHBAJU

Mee peruánómú iñújiri ijkyané panévá taúhbajúúne, páné iñújí taúhbajúúnetu éjkene, aane méénúmeí páme mámúnáá wáábyuta méénúmeí páme mámúnáá wáábyuta íjkyane pahdu íjpi néétúmé wáábyuta íjkyane, téhdure méhcomíñé wáábyuta íjkyane, ímítyúnéhjitu meke téhmene. Áané taúhbajúúné méwaajácuú tene wájacújtsoju memúnáá walléemú pahdu íjpi néétúmema muhdú meújkyáiyóné túkevjtsoju (Ledesma et al 2024) aane ejké páné iñújí taúhbájutu, aane méiñújí pañe meávyejúúlléne tene néhdu méjkyáá méhcómíñeri.

PÁNÉ IÑÚJÍ TAÚHBAJU.

- La Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad (CDPD)
- La Convención Interamericana para eliminar todas las formas de Discriminación contra Personas con Discapacidad. (CIADDIS, 1999)
- La IV Conferencia Mundial sobre la Mujer, Beijing (1995) - Plataforma de Acción
- La Convención para la eliminación de todas las formas de Discriminación contra la Mujer – CEDAW
- Convención interamericana para prevenir, sancionar y erradicar la violencia contra la mujer - Convención de Belém do Pará
- Convenio 169 de la organización internacional del trabajo sobre pueblos indígenas y tribales en países independientes
- Declaración de las Naciones Unidas sobre los derechos de los pueblos indígenas (2007)
- Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS) al 2030
- Las Reglas de Brasilia - Acceso a la justicia de las personas en condición de vulnerabilidad
- El Consenso de Montevideo sobre población y desarrollo, primer informe sobre la implementación (2019)

MÉIIÑÚJ TAÚBAJU

- Constitución Política del Perú (1993)
- Política Nacional Multisectorial en Discapacidad para el Desarrollo al 2030 (PNMDD)
- Ley General de las Personas con Discapacidad – Ley 29973 (2012)
- Sistema Nacional para la Integración de la Persona con Discapacidad (SINAPEDIS)
- Consejo Nacional para la Integración de la Persona con Discapacidad (CONADIS)
- Plan Nacional de Accesibilidad 2018-2023
- Ley N° 29535 sobre la Lengua de Señas Peruana
- Política Nacional Multisectorial de Salud al 2030 (PNMS)
- Política Nacional de Igualdad de Género (PNIG) D.S. N° 008-2019-MIMP
- Guía Nacional de Atención Integral de la Salud Sexual y Reproductiva – MINSA 2004
- Programa Nacional de Entrega de la Pensión No Contributiva a Personas con Discapacidad Severa en Situación de Pobreza Extrema – CONTIGO
- Norma Técnica N° 180 MINSA/DGIESP-2021
- Política Sectorial de Salud Intercultural (2016)
- Decreto Legislativo N° 1384 (2018)
- Ley 30364-Ley para prevenir, sancionar y erradicar la violencia contra las mujeres e integrantes del grupo familiar (2015)
- Política Nacional para la Transversalización del Enfoque Intercultural
- Decreto Legislativo N° 1470
- Política Nacional de Pueblos Indígenas y Originarios (2021)

VII. WÁJACÚTSÓ TÚKEVÉJTSO

Muhdú metúkévjtsoíñe

Panéva metúkévjtsoíñe páñetúene mewáájácu muhdú pahdúváré nééme (wajpíímuma walléemu, pahdu íjpi néétume, pajúvari íhjuváme) memúnáá wallémú iúcújcatsíñe téhmemeí ícubáhratu. Íñe túkevjtso waajácú teene éhdñvállé íjkyane tsúúcajátújuco, áané nñjcau teene ícubáhrá íjkyane. Téénélli, íkyooca ímíñeúvú metúkévjtsoó teene éhdñvállé íjkyátuki, tsáh tene ímityúne, wallémuke tsaate íéhdñvállétuki.

Muhdú wajpima wálle íjkyane, téhdure pahdu íjpi néétume

Íñe túkevjtsoju bóhówajtsó muhdú wajpima walle íjkyane, ñná tsáápiitsa tsáápillétsá méénune. Tsáh wajpi wállé ehniíñeu ipíkyómeíñe díílleke éhdñválléityúne, ááne dille ímí íjkyáiyóné íllure tútávajtsóhi. Tsáh tsaapíllere páneere méénúityúne, murá tsamútsí pñáábójcátsíí, aane íñe túkevjtsoju nehco tsamútsí íávyejúúlléjcatsíki, awáá pahdu íjpi néétúné wallémuke ímí mépñááboóhi.

Páméwáábyuta íjkyane

Íñe páméwáábyuta íjkyané túkevjtsojtééveri méwaajácuú pahdu íjpi néét' méllíí íjkáné pñáábo, téhdure meke tébúwajtsóné thdu néémeke meéhdñvállétuki. Íñe túkevjtsoó déjúcóóvémeí tsahdúré mámúnaa menéénetu, téhdure meávyejúúllémeíñetu, téénélli memúnáá wallémuke pahdu íjpi néétúmeke tsáh meéhdñválléityúne, muurá diitye páméwáábyuta íjkyané taúhbájú pañe. Aame íjkyáá paméwá meíjkyadu, ñná ímílléne piivyétémé ityáúmeíñe.

Méhcomíñe íjtsaméi

Íñe íjtsaméi pámeekéré méhcomíñemúnáake tsápíjtsó panéva wákimyéiyi míjkyaiñe, áijyu ímí méhcomíñe peé páme pñáábori. Aane éhniíñeu boohówa memúnáá cóíñeri, áhulle íjkyámé ídyohjñbá néhdúí wallémuke dáñvème. Tsácomítsari wallémú ávyéjuuténé tsúúca waajácútsámeí, muurá wajpíímuma wallémú mépiivyété méhcomíñe metúkévejtsoóne, téhdure pahdu íjpi néétume.

Ávyéjúúllejcatsi

Íñe ávyéjúúllejcatsi fjtсамéi nehó muhdú pahdúvára nééne ihjúmúnaa meávyéjúúllejcatsíyóne, muhdú pamévára íjkyane éhd#vállétúmére. Aane tehme tahdúre meíjtsúcunújcatsíñe, meávyéjúúlle paméva íjkye. Áijyu ímí méiiñúj# taúhbajúúne peéhi. Íñe túkevéjtsójujtéeveri pamévára méneé #ná meíjtsámeíñe, aane ímí pamévake téhmeé, téhdure memúnáá walléémuke, áijyu páné doh#báánemúnáake meávyéjúúlleéhi.

VIII. WÁJACÚTSÓ ÚJETÉÉVE

Méúújétsóó muhdú dsídsí ikyánéjcu ícúvémeíñe, téhdure muhdú waajpíímuma wallémú íjkyane ihyájkímuma ihyáháñeri, téhdure íhkyomíñeri, muhdú pahdu íjpi néétume memúnáá walléémú íjkyane mméiiñújǎ Loreto pañe.

Páñétúéné újetévejúúne

Méúújétsóó muhdújuco (méiiñújǎma méhcomíñe) pahdu íjpi néétume memúnáá walléémú panévá méénúiyóné muhdú íjtsúcunúdu.

Méíteé ínehjǎ memúnáá wallémú pahdu íjpi néétúmeke pǎhtone (ínehjǎ ditye ímilléne, téhdure tsíñéhjǎ píáábo, tsijtye diityéké ímityúné imyéénútuki).

Méwaajácuú ínehjǎ diityéké cátohjáconéhjǎ (diityéwáábuta íjkyanéhjǎ, píáábo, túkevǎjtsó) tsaímíyé panévá píáábó diityéke íájcutámeí, páneere Loreto pañe íjkyá comíñemúnáake, tsijtye diityéke ímityuné imyéénútuki.

Mépánéévétsóó páneere ditye nénehjǎ, ditye táúmeíñéhjǎ, ááne mépajtyétsóó panévá avyéjújteke (aame waajácútsóó teéne, téhdure diityéké itsápǎjtsó túkevǎjtsójte, pámé avyéjújte íjkyaki).

Ájtyúmǎtsoímíyé ñná imyéénúíñé meke píááboíñé pámé wáábyuta íjkyane, téhdure pahdu íjpi néétume memúnáá walléémú wáábyuta, tsijtye diityéké ímityúné imyéénútuki, téhdure ditye panévá imyéénu muhdú íjtsúcunúdu íhkyomíñeri.

Ájtyúmǎtsoímíyé wáájacútsójtééveri íájtyumǎne, ñná cómíñemúnáake ditye nééneé, téhdure tsijtye téené pañe íjkyámeke.

IX. MUHDÚ MEMÉÉNUÍÑE

Íñe wáájacútsó ájtyúmitsó muhdú pámeekéré metúkévjtsoíñe wajpíímuma walléemu ijkyane. Aane méénúmeí mewáájácu muhdú pahdu íjpi néététume memúnáá walléemu ijkyane, diityéremeke úúbállénejtéeveri. Téene wáájacútsó catoróoveé ávyéjúúllejcatsi némeíñetu, aane meke píááboó mewáájácu muhdu panévare (wajpíímuma walléemu ijkyane, memúnáa ijkyane, pahdu íjpi néétune) camáhcámeíñe walléemu ijkyama.

Múuhañéhjǎ

Íñe wáájacútsó pihjyúcuú 40-meváke, áamedítýú 14-meva walléemu pahdu íjpi néétume. Aane ímíhyeé, muurá diityéré úúballeé muhdú íjkyane, téhdure ínehjǎdiityéké cátohjáconéhjǎ patsǎhǎvái, ihjyári, tsilléhjiri. Téhdure diityé tehmejte piivyeté iúúballené diityéké pájtyenéhjǎ.

Tene méénúmeítsíi

Loreto íiñúǎ, páñetu Maynas némeítsíi memévá kiávú tene méénúmeíñe, tétsii panévá ihjyúmúnaa íjkyanéllíihye, téhdure íjkyámé pahdu íjpi néétúmema wákímyeímye muhdú pacómivári pájtyenéhjǎ.

Muhdú íhju meújcuíñe

Ijkyané píváneva muhdú múúne íhju meújcuíñe, áhdure íjkyané tsané túkevjtso artístico-expressivos némeíñe, páohájǎ íjkyame íhjúvájcatsíe, dillójcatsíñe.

Aane tsá apááñéré walléemú íhjúváiñélli tene íjkyatúne, téhdure téenejtéeveri méwaajácu éhniíñevu diityédívú túhú nénehjǎ.

Meímíbájchóne mepánéévetsóne

Páneere íhju meújcuíñe ímíñeuvú meímíbájchóne boone mepánéévéstó mewáájácu múhdúnevá íjkyane, téhdure muhdǎvanéhjǎ ténehjǎ. Tsané wájacújtsojtéeveri méwaajácu muhdǎvanéhjǎ íjkyane. Aane meke píááboó teene ímí meméénuki.

Meájtyúmíneri meíjtsámeíñe

Wáájacútsojtéeveri meájtyumíne tsá apááñere memúnáá walléemú pahdu íjpi néétúmedítyúre íhgyúvatúne, téhdure ditye piááboháñe ityáúmeí ávyejutsíjji. Ímí teene túhuuróné ditye imyéenu íjkyá túkevétso tsíjpari tsáneetu éjketúmére.

Ímíá íjtsaméí túkevétso

Íñe wájacútsó avyējuullé ímíá íjtsaméí, aané túkévétsoó múúhañéhj téeneri íjkyámeke ditye itsápíjtsámeí tsíñehj muhdú íjtsúcunúdu imyéenuki. Áané íjtsaméí tétsii íjkyámeke waajácútsó ditye iávyējuúllémeí, éhniíñevu panévare iwáájacuki.

PANÉÉVEHÁÑE

Memúnáá walléemú pahdú íjpi néétume Loreto pañe íjkyame, Peru iñújmúnaa, paíjyuvaré tsá ímí ícúvératúne, áámeke edívallehíjkyámé panévatu, téhdure dsídsí ikyanéjcutu. Áane íjkyá boohówa panévatu: tsá panévá piáábó íjkyatúne, tsá pahdu uwábojáané uwáábojte uwáábotúne, tabójááneri tsá panéva táábó íjkyatúne, tsá ávyējuútema dsídsí ikyanéjcu pahdu néétune, téhdure wajpíimuma walléemú ícubáhra. Íkyooca méúújétsó Loreto pañe íjkyámema pájtyene.

Tsáne dohjíbáejtémá éhdívalle túkevétso

Tsáne dohjíbatu éjkémedi íjkyané mítyané uubálla, téhdure muhdu ditye, íjkyane, íñehj ditye méénune, aane diityé boohówa, muurá wajpíimu, tsítsijte, ímí íjpi néémeé, tsáijyu ehdu néétúmeke éhdívalléme, cátuhtsóme: memúnáá walléemuke pahdu íjpa néétúmeke panévaturé tsáhajtsóme, íhvévánejcúme.

“Méwaajácú ditye ícúbáhrámeíñe panévari, pahdu íjpi néétúné nahbéne... memúnáá walléemú waajácú muhdú íkyooca íjkyané avyējujte íkyooca íjkyané avyējujte dárívémeíñe páme úmíwávu, úújétsómé pahdúvare meke íítene, úújétsómé walléemuke líííñevuré íítene, memúnaa ditye íjkyanéllíihye”

(MIDIS wákimyéimúnáajpi)

Pahdu íjpi néétune tsáijyu mépée metsímvámeítsihdyu, mitya mekéé tsíeméné pájtyétsihdyu, aane ihdyu míamúnáa íjkyáne. Walléemumáa meíhgyúvájcatsíijyu méwaajácú tsaatékhjáa ímityúné pájtyétsihdyu ehdu ditye cóeváne, áánetúhjáa tsijtye ítsímvámeítsihdyújuco ehdu

cóeváne, taabóóbé díilleke ímí téhmétúnéllíihye, aanéhjáa walle dille íjkyánélli tsáh múha ñná néétune.

Tsaatéké mewájýúcooca méwaajácú ñná ditye píivyeténé imyéénune. Áánetu pahdu íjpi néétume (tsává ñjtsaméi úlleme, tsíímé ñjtsaméidyú néémeé, múhdurá íhjuváme, tts.) tsahtúvéjírúré díitye, áámeke cátuhtsóme, nééme tsíeméné ditye méénútyuróne, aame ááhíre íjkyáiyóne. Ehdu pajtyéné diityé íjkyá mewáájácútúijyu, mitya píáábó diityémá íjkyátúijyu.

*“tsá dille íjchívyetú íhjíyátu, apátsíiyé íhjíyá pañe íjkyahíjkyalle tejcóójváu
(memúnáalle bádsjácáwuúmuke bóhówájtsolle)”*

Ímí teene mewáájácúné meere meéhdñvállémeíñe, áijyu íllurájucó “metéévenúne”, ehdu nééme tsá píivyetétú tsíeméné píáábo ityáúmeíñe. Téénélli mécaatúnuú mewáájácú caatyéhjé pahdu íjpi néétúmeke, tsíñehjé píáábó íjkyáijyu páme wáábyutaré tene imyéénúmeiki.

*“Pahúllívaré méiíñújé pañe tsáh pahdu íjpi néétúmeke mewáájácútú kéénéenerí ehdu
ditye íjkyane. Téénélli téhdure tsáh ditye waajácútú muhdú ñpáábóiyóné ehdu
néémeke, ímíááné tsáh ditye wáájácúmeítyú méiíñújé pañe”
(MIDIS wákimyémúnáajpi).*

Wájpima wállé ubééveháñe

Íñe wájpima wállé ubééve ménehíjkyá muhdú dityétsí íjkyane, píáábójcatsíñe², téhdure muhdú im´unáama, íhyákímuma, íhkyóómimúnáama, ávyéjútémá dityétsí íjkyane. Íñe ubééveháñeíjkyá muhdú wajpímuma walléémú ñjtsámeidyú, muhdú síjtyedítýú meñjtsámeidyú, téhdure muhdú ménahbévajtéke metúkévejtsódu.

Diitye wájacújtsori íjkyame néhdu, méhcomíñé pañe méwámyuma ájyumu úbéévéjcatsímiedítýú wallémú éhniíñevu ícúbáhrámeí, tsáijyu tsá panévá píáábó diityémá íjkyatú, dsídsí íkyánéjcu, uwáábója wáájá íkyánéjcu, téhdure íáhdoma íjkyáné wákimyéí íkyánéjcu.

*“aane walle, wájpí tájpiyé íjkyalle, tsá ñná néétune, ¿íkyáehneé? Muurá tsájcoojé
ájyúhallúvú úúbállelle ímítyúnéhjé ímibájchó avyéjútédívu, árónáa tsíijyu tsáhájucó
dille ímíllétú ñná íñééné, áánerí ájyu ívámeíbyé bíwahdúré díilleke ímityúné ñná*

*iñééneé, ááneri ájyu ívámeííbyé b#wahdúré díílleke ímityúné dári#véhi. ¿íveekí? Muh téené boone tsáh dille píivyététú #ná imyéénuíñe, ¿#né tájpi íjkyáille?
(Cúúvéhóójá avyéjuúlle)”*

Íkyooca, panéva wájacújtsó túkévejsó wallémuke meávyejúúlleki, meméénútuki.

Íñé túkévéjtsó ijkyá íkyooca béhné ováhtsámú, bads#jca ityáábávajcátsíijyu íimíj#tori méwama íjkyaki.

Íkyooca muha mémeenú wajpíímú wákimyéi. Éjjuúvúu apááñéré múúhá ts#meke muha mé#cúvehíjkyáhi (memúnáá walléémú túkévéjtsijte).

Diitye mmúnáá walléému, téhdure pahdu íjpi néétume, íkyooca piivyétémé imyééneune éjjuúvúu wajpíímúré méénuhíjkyané#j#i, úm#héné wákimyéi, aane iye íjkyáijyu walle piivyété imyééneune, tsáijyu múu ájyu #hvéjtsolle, mitya ájyu ds#j#velle, piivyételle iye #ts#meke ipíivyetsóne, ityé#mene. Aane #hnáhó néérone méénulle.

Íchihyu mébóhówájtsóó, mépée medíllome néé wajpíímú ímíhyéjuco walléémuke ávyejúúlléne, áronáa íjkyáméi tsaate túkévéjtsó#júné néhdu íjkyatúmé íkyoocá#pivu wallémuke éhd#válléme.

Wallémú ehd#vállé íkyoocá#pivu íjkyáhi, memúnáa wállé íjkyánéllí#h#e, awáá pahdu íjpi néétúné wallémuke éh#í#ñévu ehd#válléme, tsáijyu ehdu néémeke túhuutúnéré éévatsóme, meenúme, ááneri #jtsaméi tútávaavéhi, tsá diityé#í múha #cúvetúne, aame íjkyadu íjkyáhi.

*“Éh#í#ñévu ímityú teene ehdu néémeke meéhd#válléne. Muurá báds#j#cake allíuunúme, téhdure pahdu íjpi néétúmeke. Tsáijyu diityé teh#é#é#é tsá íhyá#kímuube íjkyatúne, ¿íkyáéh#é#é? Aabe ts#m#é caanímú íwákimyéivu péijyu piivyété diityé#í #cúbá#hráne, ¿íkyáéh#é#é? Iye áá#ivu íkyóévánéllí. Téhdure íjkyámé tsaate ímityúné #jtsaméma úcaavé já pañévu, pahdu íjpi néétúmedi #cúbá#hraki... téénéllí mityane éévájte #cubá#hrari éévame...
(MIMP wákimyéimúnáalle)”*

Muhdú dsídsí ikyánéjcu

Memúnáá walléemú pajtyé ídáátsoó, ijkyaróné úmihéné tééne tájpi ditye íjkyáki. Áronáa tsíñehji diityédítýú pñhtó ditye ímíllenéhji.

“Mějtehíñé túhtávábánelli tsá ditye amómé lliiñájá méénutúne, úmihéneriyé wákímyeímye, aane chemé cáájáneba íjkyáijyu”

(Úmihéneri wákímyeímyé ehdu néé).

Ehdu nééne, panévaré tútavajtsóhi, úmihéné wákímyéi, amómé lliiñája, téenéli pahdu íjpi néétúné walléemú éhniíñevu ícúbáhrámeíhi, tsáijyu nújpakyo újcu pééme tsíhyullévu, ánullé tsáijyu ímityúné diityéké pajtyeíyá, tsáijyu ájyábari íjkypaiypompe ihyájkímuma.

“tsáh múha uke tsáné wákímyeívu ájcutúne. Tsá tsíñeri mewákímyeíyóné íjkyatúne.”

¿Áánetu amómé lliiñája?

Tsá múha amómé lliiñájá méénutúne, tsá mítyane téené wákímyeí íjkyatúne.

Éjyuuúvu ihdyu íjkyáné téené wákímyeí, ¿íveekí óuuvéné amómé lliiñája?

Íjkyáné tútavááve (tééhiyi)”

(Pahdu íjpi néétúné wallému).

Pahdu íjpi néétúné memúnáá walléemú ehméjté meke néé, diityé hájkímú tsiéllevu tsíñéhji újcuvu péécooca, iye coévahíjkyámé ihyáháñé pañévu, aame tsá wáájácutú ñné piáábó íhkyóómivu tsáánee.

Dittyé pahdu íjpi néétúmeke metéhmene ihyájkímudívú ñhnhóóhi, tsáijyu dsídsí íjkyátúijyu ññema tsíeméné méújcuúhi.

“ehdu nééne tsáijyu ímityú mépajtyé pámeere mehákímú tsajamúnaa, téhdure diityé tehméjte. Ímichi diityéké téjcoójívádú téhmeme, tsáijyu tsá tsíñehji ditye pívyetétú imyéénune.”

(MIDIS wákímyeímúnáajpi)

Ahdu ijkyane, tsaate pahdu ijpi néétúmedítú nééme “dsjívetu pájtyetéme”, áámeke mépááboó ditye “íjkyá ímíbáávyeki, áánélli téénetu cóómímúnaa páabóhi”

Muhdú piáábó ikyanéjcu

Tujkénú méwaajácuú íkyooca ijkyané taúhbajúúne méiíñújǎ avyéjute méénune pahdu ijpi néétume piááboma íjkyaki, téénélli ijkyané ávyéjutsǎhjǎ, OMAPED (Oficina Municipal de Atencion a Personas con Discapacidad), aane páabó uwááboo, taáboo, téhmétsotaa íjkyánéhjǎtu, áróná tsá kémúéllé íjkyá comíñevu tene úújetétúne, aane méiíñújǎ piáábó tsá méhcomíñevu wájtsítúne.

“ehdu nééne, ditye pahdu ijpi néétume, tsa pílvvetú diityé wáábyuta ijkyané piááboma íjkyane, téénélli ehdu néémeke mépááboó ditye panéva diityé wáábyuta íjkynané piáábó diityédívú iúújetéki”.

(MIMP wákimyémúnáalle)

Teene taabómá uwáábó piáábo tsá pahdu méhcomíñeri íjkyatúne. Awáá diitye pahdu ijpi néétúné wallémú tsá ténéhjǎ piááboma íjkyatúne. Téhdure rsá ditye wáájácutú ñné piáábó diityé wáábyuta íjkyane, téénélli tsá diityémátene íjkyatúne.

Áánetu taabó ikyanéjcu tsá ditye wáájácuú muhdú nénehjǎ pahdu ijpi néétúmema memúnáá wallémuma íjkyane. Téénélli diitye CONADIS némeítsiíyi íjkyame méénuú tééné wákimyéi. Panévaré méiíñújǎ avyéjú cóómí íjkyáhullére, diityédívú tuhúúné méhcomíñevu ditye tsááiyóne, téénélli memúnáá wallému pahdu ijpi néétume tsá ténéhjǎ piááboma íjkyatúne.

Ehdu nééne, panéva tááboháñé (diitye pahdu ijpi néétume ímilléné) ímityá comíñeríye, aane méhcomíñeri memúnáá wallémudívú pahdu ijpi néétúmedi tsá tééné piáábó íjkyatúne.

Aane méúmǎwániiñerí ímí meíjkyáiyóné íllure túhujtsóhi, awáá tsíñehjǎ méjpi chémé meíjtsáméiyóne tsá mééma íjkyatúne, muurá teene meíjkyá piáábóiyáhi.

“Muurá téhdure, tsá méhcomíñeri ñhtsútúnéhji táábó ijkyatúne, tsane muurá terapia némeíñe. Tene ijkyaca pahdu ijpi néétume éhniíñeu piááboma ijkyáiyáhi, ¿ikyáéhneé? Aaca ímíhveiyó teéne, ¿ikyáéhneé?, ájyu tsííméké ímí méñcúvéiya tsaímíye, ¿ikyáéhneé? Awáá diityéké terapia meméenuca, ¿ikyáéhneé?”

(MIMP wákimyéimúnáalle).“

Ijkyané tsiíñe pahdu ijpi néétúmé wáabyuta ijkyane, ímichi memúnáá walléémúllí ijkyane, teene uwááboma wákimyéi. Teene **uwábojánema wákimyéi** íkyátuca ñnetú mééjkeé.

Mejpi ímí ijkyátúijyu, medśdsvatúijyu, mepívyé mewáájácútúijyu, muurá tsá **téjítórí tsíeméné ímíbajchótsámeityú** memúnáá walléémuma. Ehdu néene méhcomíñeri méímíbajchoó muhdú **“memúnaa ímíbajchódu”**, ímityúnéhji ímíbajchojte méhcomíñevu tsáátúnéllíñe.

Tsáijyu méhcomíñé íédñválléne tsá ditye tsáhijkyatúne, téhdure tsíhyúllé méhcomíñé ijkyanéllíñe.

“Áánélli, memúnáa tsíímé pahdu ijpi néétume tsá ímichi tééne piááboma ijkyatúne, ¿ikyáéhneé? Téénélli íjchívyéimye, ¿ikyáéhneé? Íhkyóómityu piáábó íñéhcotéki, ¿ikyáéhneé? Áánélli, ímíááne, terapia némeíñé tuhúú pahdu ijpi néétúmedívu, ¿ikyáéhneé? Kééne énemá ijkyamedívu, iwaajácú, ñjtsaméi ijpi mitya tsíñehji-ijkyane terapia némeíñeri méñcuvé, ¿ikyáéhneé? Ehdu teéne”.

(MIMP wákimyéimúnáalle)

Ímityúnéhjitu metéhmene

Walléémú ícubáhrá ímityúné ímíbajchóóbeke meúúbáalletúné éhniíñejtsó tsíñehji ímityu. Téénélli, tsáijyu ímityúné ijkyaróné pevénéré pajtyéhi. Aane tsá ímí tene néétúú, murá pámeere mámúnaa méavyéjúúllécátsíí.

Tsáháa múijyúubará tsaate ímitúné méénuróné diityéhallúvú meúúbáalletúne, mépée méwaajácú tene ijkyáityuródu ditye méénúiyóne, téhdurée tsá medśdsvatúne. (Memúnáá badsíjca pahdu ijpi néétúmeéjpi).

Méhcomíñeri, tsáijyu tsáné imítýú méímíbjachó mebjachó mehvúre, imítýúnéhj ímbájchojtéké úúbáalletúmére” (Memúnáá wallémú pahdu íjpi néétúmehádsi)

Méñté imítýúnéhj ímíbjachotsí tsá imíchi méhcomíñevu úújetétúne (aane íjkyárónáa méjtsúcunú ditye tene íjkyáiyódú méénúityuróne), áánélli íjkyáné muhdú memúnáa imityúné ímíbjachóne (aane téhdure waajácútsameí memúnáá ikýánéjcutu).

“Éée, cáhawáá meñte, páme dobéévetsii íkyooca ó wákímyeí, átsii méñté panéva imítýu, bádsjácáwuúmú 11 pijkyába, 12 pijkyábá íjkyámeke ícúbahráme éévatsóme. Aane pacómivári pajtyéhi. Néémeé, ovii ehdu pajtyéne, muurá ehdu diityé íjkyá, ¿ikyá’whneé? Ehdu íayá comíñeri néeme diityéké múha ikýúvejáánútuki, aane tsá ehdu tene néétyuróne, météhmeé tsíméké 10,11 pijkyábá íjkyámeke, muurá tsíménéhréi diitye, tsá ditye íayácomíñeri íjkyánélli ditye íjkyáityúne”
(Ímítýúné ímíbjachoobe cúúvejáu wállóobe).

Íjkyáné ávyéjpanyóone ádo méhcomíñeri, ááneri líyííkyavémé tsáijyu imityuné meenúhi.

Íayá comíñeri, téhdure awáá ikító cóómiyi, ¿ikyáéhneé? Pahúllévare mítyane m’ámúnáa adó ávyéjpanyóne, aame líyííkyavémé íhyy’sh’sñrti íhyyájkímuke ímityúné meenúhi.
(Ímítýúné ímíbjacholle cúúvejau wállóolle).

- Ehdu nééne, imítýunéhj meméénúijyu (téénetu meke waajácúme), íhdíkyáijyu méhallúvu úúbáalleímye.
- Éíjyuúnúu tsá muucá meímíletú metútávajtsóne.
- Ímítýúné íjkyárónáa tsá muucá meúúbáalletúne.
- Méúniúúcumúnáa iwáájácútuki, mitya méhdityu ditye íihjyúvátuki.
- Ditye íñéétuki, éje aalle muurá ájyúma méénúcatsíhijkyá.
- ¿Íkyáéhneé? Tsiiñe óómille ájyúéllevu.
- Paójyuváree ehdu patyéhijkyáne (Pámeere wákímyeíñe).

Tsáneeri meíjkyané túkevétso

Méwaajácú íveekí walléemú tsá píivyetéttú tsííñé wákimyéí imyéénune, muurá memúnáá walléemú wákimyéí panévare, aame tsá píivyetétú tsííñehjì imyéénune, tsá ditye néétuú muhdú ñjtsámeíñe, nucópíllémé tsáijyu múu tsíhdyure ditye néeca téénéhakkútu “fubáhra” íjkyáiyóne.

Áánetu pahdu íjpi néétúné walléemú úújetso ipíivyeténé imyéénune tsíeménéhjì, awáá diityémá píáábó íjkyáijyu. Áronáa tsá ehdu néemeke imíchi ditye bóhówajtsótúne, tehdu néeme tsá mítyane méhcomíñeri íjkyátúnéllíí.

Memúnáá walléemú pahdu íjpi néétume tsá imíchi bóhówatúne, áronáa íjkyooca íjkyané taúhbajúúné ditye íavyejúúteki, ibóhóhówaki.

“Aalle waajácú ñná dííllé wáábyuta íjkyane, áané lli úwáábolle íhkyóómiyi íjkyané walléemuke”.

(Memúnáá walléemú pahdu íjpi néétume).

Panévare mewáájane, téhdure panévare mewáájacúné íjkyane méboohówa, aane memúnáá walléemú pahdu íjpi néétume tsá imíchi uuwáábójá uwááboma íjkyatúne. Téénélli diityéké mépááboó panévatu ñná imyéénune ditye píivyeténetu.

Ímí nénehjì meke dómajcóne

Íñe íkyooca béhné pijkyábááneri tsúuca memúnaa wáájácútsámeíñé íjkyáijyu, méííñújì avyéjujte méhcomíñé ehniíñevu bóhówajtsó, áánejtéeveri walléemuke mébóhówajtsó, méavyéjuullé. Teene téhdure memúnáá walléemú pahdu íjpi néétúmeke píaabó ditye panévare imyéénuki. Aane diityéké bóhówajtsó muhdú ñjtsámeídyú ditye íjkyaki.

Teene téhdure píaabó tsíméke, bádsíjcake, ováhtsámuke, ditye ityéhmétsámeí taúhbajúúné néhduú, tsáhájucó meímillédú diityéké medáríñvétuki, aame waajácúú ñná diityé wáábyuta íjkyane.

“Áánetu, muha íchii Centra Arenal cóómiyi méihjyúva wajpiímuma walléemu. Ihdyu múúhakéré muha menéé tsáhaá, tsá apáámyéré wajpiímú ihjyúváityú, téhdure muha mépiivyété méihjyuváne. Aane múúhadívú imíjyu teéne, ¿a ú waajácú íveekí? Muurá uwáábójá pañe téhdure teene mémeenú... Uwáábójarii nehíjkyáméilluú, tsáhaá, éhniíñeu ihjyúvälleke, díillekére mépíkyoó íúmíwávu”

(Túkevétsojte walléemu).

Téhdure, méwaajácú béhné uwááboju muhdú méwaajácú béhné uwááboju muhdú metúkévétsoíñé ídétújuco, aane íkyooca walléemuke méníwaavé NNA némeímyeke ditye ityúkévétso (tsáijyu múu méiiñújí avyéjúté píáábori, mitya tsííñe avyéjúté píáábori) tsá idyé ítsímekére, téhdure tsijtye NNA íhkyóomí pañe íjkyámema, aane ímí píaabó tsíméké metúkévejtso. Aane téhdure úújeté pahdu íjpi néétúné tsímedívu.

Ehdu idyé méwaajácú, íkyooca méiiñújí cápáyoovéne, tsá tsííñéhjri, meere mébajúné uméhéené ikyóhodu cápáyoacotúméré meíllóneri, mepírújtsoñeri, áánetu míamúnaa tsiéllevu péene mepíívyé ikyánéjcu meke ábájíwetsóhi, méwaajácú méhdityu íjchívyéhi, tsáhájucó mébajúné meávyejúúllétúne, éíjyuúvúu tébajújí tájpi meíkyahíjkyádu. Tsá ímityá comíñema ímíá náhbévajcátsí íjkyatúne, aane tsá meke píáábotú tsííñéhjtu, téhdure dsídsí ikyánéjcutu, áhdure mityáné juváñé méénúmeíñé méhcomíñé íñújñé tútávajtsoóhi, ájúhji paméva míamúnaa tsáacúnuú íimíllédú íjkyané íjtsaméima, áijyu walléemú pahdu íjpi néétume tsiélletu tsáame diityéke íéhdíwálléne ímityúné imyéénútki, aame íhkyomíñé ímí téhmeéhi.

NIHÑÉENÉHJ

Méhcomíñé pañe íjkyané walléemuke meéhdíwálléne. Mepíívyetújucóo íjkyane míamúnáake meávyejúúlléne, téenélli íkító píhíri íjkyá cómíwuúneri íjkyané walléemú tsá íná nehíjkyatú imityúné diityémá íjkyaróne, ájyu méwake méénuróné tsá dille muucá úúbáalletúne. Aane téhdure íjkyá walléemú pahdu íjpi néétúmedi, aame téhdure ímityúné diityéké pájtyeróné tsá íná néétune, íhyávuré ehdu pájtyene ímíbjachóme. Áánetu tsaate kéemejtéréjuco pahdu íjpi néétume ávyejúúllétsámeíhi. Muurá San Antonio némeí cóómimúna walléemú ehdu néemeke técomí avyéjúté bohbanú íñújñevu, úmíhéne bájtsó ditye imyéénuki, téhdure ímityácóomívu diityé chémé ícúvémeíki.

Méwáábyuta íjkyane tsá muha meke dójtúciyú, taúhbaju néhduú, méiñújmúnáa mémeháñé cáátúvátsii meméme, aane meke éjketsó tsané iñújmúnáajpi meíjkyane. Memúnáa walléemú pahdu íjpi néétume, íñé uwáaboríí íjkyame, waajácú tsíeméné meméenu, téhdure tsané piáábó metáúmeí méiñújí avyėjuteke, apááñéré méimíllé DNI némeñema meíjkyane, íjkyáméi tsaate téhaamíma íjkyatúme.

U cáátúnúmeítyúhajchíí, tsá u íjkyatúne

(Rosario, ORPIO avyéjuulle-Loreto).

Teene Loreto pañe muhdú panévare ícúvémeíñe, kemúelléné méhcomíñe, aane ímichi pahdu íjpi néétume memúnáa walléemudívú tsá téené piáábó wátsíhíjkyatúne. Muurá tsá méhcomíñeri muhdú nújpakyo mehjáháñevu mellíúciyóné íjkyatúne, teene íjkyácomíñeri nújpakýó lliúcuíhkyú tútáváavéjyju tsá nújpakyo íjkyatúne.

Taabó íkyánéjcu tsá ímí ícúvémeítyú méhcomíñeri, áanélli memúnáa walléemú pahdu íjpi néétume tsá cáátúvatú íñehjí chémé diityedí íjkyane MINSA némeítsíí taabójté iwáájacuki. Áanélli tsá pahdu panéva táábo wátsíhíjkyatúne, téhdure kémúellé técomíj íjkyánéllíhíye. Téenélli pahdu íjpi néétúné walléemú pehíjkyá íhkyoomí piñhíí íjkyané taabójavu, áájavu mepéé tsájcoójí mitya pívájcoojíva, téenélli tsáijyu táábómeímyé íhkyóomiya íjkyáneri.

Téhdure, añúmúnáa taabójté íhkyátsihvu ditye péijyu tsá añúmúnáaju ditye lléébotúne, aane múha pajyétsoó méhjúvu ditye illééboki. Áhdure tsá méhcomíñé tabójááneri muhdú pahdu íjpi néétume pééiyójtó íjkyatúne, téhdure tsá ditye ícúvetú muhdú memúnáake meícúvéiyódu.

Uwáábó íkyánéjcu, tsá pahdu ícúvetú memúnáa walléemú pahdu íjpi néétúmeke, tsá éhniíñevu ditye wáájatú tsíhyúllé tsííñé uwábojáané íjkyánéllíhíye, tsáijyu tsá dsídsi íjkyatú éhniíñevu ditye iwáájaki, muurá pacómivári apááñéré uwáábo. Tsáijyu ditye secundariavu péérónáa tsá diityélli caatúvá íjkyájúcootúne, awáá pahdu íjpi néétúmeke tsá ditye wáátsúcutúne. Tsáijyu uwáábojte ehdívallé diityéke, téhdure NNA ehdívallé diityé íjkyá iwáájacútúnéllíhíye.

Memúnáa walléemú pahdu íjpi neétume, dityeé ícúbáhrahíjkyámé, íkyooca ímíabajchó ímityunéhjí íhjávuure, íhkyóomimúnáa iwáájacútu íñá diityémá pájtyene. Téhdure tsiéllémúnáa diityéké

Ímityúné méénune ditye ímityúné ímibájchojtéké úúbálleroné tsá ditye ímibajchotúne, bañúháñé pééme ímityácóómivu.

Méájtyumí memúnáá walléémú méhcóómí túkevjtsojté pañe íjkyane, aane waajámé uwáábó dobéévetu.

Ijkyámé memúnáá walléémú pahdu íjpi néétume, íkyooca waajácú muhdú ñjtsámeídyú úúmíherí iwákímyeíñe (bajtsó iñúj) panévaré ibájtsoné ujcúme, téhdure nahjñheri, teene ibájtsoháñetu tsíñehjñ imyéénune (neeváháñe, uuváháñe, téhdure taabó uméhééne), panéva nahjñhé íjkyátsíiyi. Ímichi tsohcúmú nahjñhe (pñcallíjyu) ááneri dsñdsñváme.

Panéva wákímyeí túkevjtsojté, Ministerio de Trabajo némeítsí tsá pahdu méhcomíñevu tsáátune, ímityácóómí úníúúcuri íjkyá cómíwuúnevúré wajtsñe.

Memúnáá comíñeri apááñéré méájtyumí uhjéráhja wákímyeí, juváñé meméénune Ministerio de Transportes y Comunicaciones némeíñé méénutsóne, teene Provías-Loreto némeíñé taúbájuri. Ááneri wajpíímú wákímyeí tééné ééveta pañe íjkyá comíñeri íjkyame.

Téénedu nééné wákímyeí Nanay tééhí cohówááhyó ditye méénune Ikító cóómíyi.

Memúnáá walléémú túkevjtsojte, pahdu íjpi néétúné walléému San Antonio, téhdure el El Arenal némeí coomíkyuri íjkyame, áhdure walléémú pahdu íjpi néétume, teene Frente de Defensa en Loreto, némeíñeri íjkyame, éhduméhjáa nahbénú íñe wáájacútsó ihjyu, aane túkévétsoó walléémuke mepáábóíñé wákímyeí meméénuíñe íílle méíkyánéjcu iññujñi íjkyámema.

X. ҺНÁ MEMÉЭНУИӢЕ

Walléemuwáabyuta ijkyane.

Tejcoójiwádú méehd#vallé walléemuke, tsá tsahdruré wajpíímuma diityéké me#tetúne, téenélili tsíeméné méhcóómí pañe méénúmeihajchíí taúbaju ijkyaa muhdú walléemuke meávyejúúlleíñe. Téhdure túkevésó dobéevé ijkyaa pámeekéré meúwáabo muhdú meávyejúúlléjcatsíñe, áhdure metéhmétsámeí íñéhjiri, CEM, DEMUNA, tabójáane ijkyátsíi, cúvejáane PNP, téhdure Fiscalías ímítyúnéhj# ímibájchotsíi.

Méiñújí avyéjute.

Íkyooca, tsá mewáájacutú múhdumé memúnáa wallémú pahdu íjpi néétume ijkyane. Tsá téé uubálle ijkyatúne, téené íkyooca teene méméenuú pamévá piáábori, méikyánéjcu iñújí avyéjú' tsíima, Gobierno Regional némeíñema, téhdure Reniec némeíñema, téenélili íkyoo ijkyáne censo teene méénuúhi.

Áane tujkéveri Maynas némeíñe avyéjútsíima méénúmeiñe tsané ítsáave, convenio némeíñe, OMAPED Ikítóene ijkyánema téené wákimyéí imyéénuki. Téhdure ímítyóné pahdu íjpi néétume íoháavéne panévá avyéjútémá íhhyúva #nehj# ímíllénéhjiri, téhdure (ORPIO) némeíñema panévatu metúkevésójcatsíki.

Téhdure menéé pámeekéré memúnáa walléemuke pahdu íjpi néétúmeke mecáátúnu teene registro del Consejo Nacional némeítsihdy, pámeere tehdu néeme iúcújcatsíki-CONADIS-MIMP. Áts#hj# taabójte diityéke eevéllé Ministerio de Salud (MINSa) némeítsíejte níwaavéme.

Diityéké méeevéllé CONADIS némeítsihdy mecáátúnúíñe #hde, ájyu ijkyaimye añúmúnáaju méhjúvu pájtyetsóme. Muurá tsá pámeere éévetúne, téenélili ímíñeúvú méúúbálleco #ná néétyóné carnet némeíháam#wúutu nééneé.

Páñétúené taúhbajúúné mé#téé tétsihdy mepíkyo memúnáa walléemú pahdu íjpi néétumé wáábyuta ijkyane iwáájacútsámeiki.

Téhdure méííteé teene Política Nacional Multisectorial némeííne pahdu íjpi néétúmewáábyuta íjkyaiíne 2030 pijkyábavu, ááne mepíkyo tsáne PPR teene MEF némeííne pítýácójcatsímýere. Tسانétujkéveri téhdure íkyooca íjkyáne taúbaju méííteé mewáájácu memúnáá walléémú pahdu íjpi néétúmeke pñhtóné piáábó íjkyane.

Ííne wájacútsojtéeveri méájtyumí memúnáá walléémú pahdu íjpi néétúmeke panévá imítýú pájtyene, téhdure tsíméké pájtyene menéé explotación sexual de niñas y adolescentes (ESNNA), óvíi méhcomííne paíne téené imítýú ipájtyétu tsíméké méthmé CEM, DEMUNA némeííne piáábori, téhdure tsíííne avyéjute Ikítori íjkyámé piáábori, meke ditye ityúkévjtso memúnáake ditye íéhdñvállétuki.

Menéé méiíñújjí avyéjuteke, gobiernos locales y regionales, ditye taúbajúúnejtéeveri ityúkévjtso panévá imítýutú. Ímítýú teene tsaatédítýú meáíííne, tsáijyu ímityúné méénúrómeke tsá ñná menéétúú, murá íjkyáne código penal némeííne, téhdure páné inújjíne taúbaju derechos humanos némeíínetu éjkenéhji.

Menéé ehdu nénéhji imítýú páñetu méiíñújjí avyéjute íímíbájchoki, téhdure ditye iavyejúúlle memúnáá walléémuke pahdu íjpi néétúmeke, aane méénúmeíiya tsúúca íjkyáne avyéjutsñjítéeveri.

Méiíñújike éjécunúnéhji.

Meke piáábóné avyéjutsñjji teene CEM, DEMUNAS; CAR némeítsñjiri tsá meájtyúmitú memúnáá walléému pahdu íjpi néétúmé piáábó íjkyane, panévá catóhcó íjkyánéllííhye, kémúéllé ditye íjkyánéllííhye, dsñdsí íjkyátúnéllííhye. Téénélli menéé méiíñújjí avyéjuteké ditye tééne ikýánejcu ipíáábo dsñdsí ikýánejcu, tééne piáábo ímypepenpumepi pacómivári.

Menéé DEMUNA téhdure CEM némeímýé ityúkévjtso muhdú ímítýúné memúnáá wallémú pahdu íjpi néétúmeke pajtyéijyu, kiávú diityéhallúvú úúbáalleímýe, tééne imítýú taúhbaju néhdu íímíbájchoméíki.

Uwááboju páméwáábyuta.

Pámeere mámúnáá wáábyuta uwábojááné uwááboju, aane tsá pahdu ájcúmeítyú memúnáá walléemú pahdu íjpi néétúmema. Menéé MINEDU némeíñé ipíkya íwákimyéí túkeevéjtsóháám̄tu muhdú diityéke meúwáábóíñé túkevéjtsó ihjyu, téhdure diityéke meávyejúulle íjkyané uwááboju. Áhdure teene Educación Intercultural Bilingüe (EIB) némeíñé uwááboju, téhdure inclusión néené uwáábó, memúná walléemu pahdu néétúmewáábyuta.

Teene CEPTROS némeímyeke menéé ditye téhdure iúwáábo memúnáá walléemuke pahdu íjpi néétúmeke, ditye tétsii iwáájáne tsáné wákimyéí imyéenu ds̄ds̄i iékééveki.

Memúnáá walléemuke pahdu íjpi néétúmeke ehd̄vállémé íhkyóómí pañe, téhdure ihjyáí ihyájkímú pañe. Téénélli uwábojááné uwáábojtéké menéé ditye iuwáábo ténetu pámeekére, cáánímuke, ts̄j̄úmuke, ts̄iméke, téhdure ováhtsámuke, teene AMAPAFAS (Asociación de padres y madres de familia) némeíñé dobééveháñé pañe, ájyu ímí méíjkyáá, tsá meéhd̄válléityú pamévake.

Táábótsaméí páméwáábyuta.

Ávyeta tsímíyé tabójááné taabójté pamévake ñcuvéne pámeekéré ímí pajtyehi, aame téhdure ímí ñcuvé memúnáá wallémuke pahdu íjpi néétúmeke, téénélli teene MINSA téhdure GERESA némeítsí avyéjuktéké menéé ditye ténevá pijyábari taabójteke éhñíñevu iúwááboki.

Teene ESNNA némeítsí ájtyum̄ memúnáá wakkéemú pahdu íjpi néémúkeke ditye éévahíjkyáne, téénélli menéé ehdu nénehj̄ cómíñevu ipyééne ditye ñcúveki, tsájjyu páméhcóbake idyóbeúcúne ehdu nénéh̄j̄tu iúwááboki, ité̄búwájtsoki.

Taabójté tsá tsatsíhyíyé wákímyeítyúne, tsíñéh̄j̄ tabójáánevu wállohíjkyámé, téhdure Gerencia Regional de Salud-GERESA némeítsii íjkyámeke, áanélli menéé ditye pájyuvaré imyéenu uwáábó dobééveháñe, diityéké iúwáábo muhdú ditye ñcúveíñé méhcomíñeri íjkyámeke, téhdure ditye iwáájácu ñnehj̄ memúnáá wáábyuta íjkyanéh̄j̄, áhdure ditye iéhd̄vállétu.

Tabójaanévú mepééne páméllíihye, téhdure memúnáá walléemú pahdu íjpi néétúme peéhi, tsá diityéké mecátúhtsóityúne, téénélli menéé ditye pájavaré tabójááné iímíbájcho panévare, kiátú

ditye pééijíto, nityéwaahyóne, juváñe, naméjááne. Ánehji íjkyáá tsaímíyé ditye ñcúv é ráhja ééveri, áámé ñcúvetsíí íjkyáá ditye úújetéíñéhajchóta, muurá tsaate ullé muletawáácú piáábori, tsijtye péé silla de rueda hallúri, téhdure tsíñéhjri.

Diitye méhjuri túkévéjtsóimye, íhyójtscuri íhjuvámee, téhdure cáátujtééveri úúballémé panéva chémeháñetu, aame íjkyáá mítyáne piáábo Ikítovu pééméwáábyuta.

Dsñdsí ikyanéjcu páméwáábyuta (tsáápiitsa muhdú dsñdsiváne)

Méiiñújí taúhbajúúné néhdu, íjkyáne panéva piáábotsñhjí pamévawáábyuta, téhdure pahdu íjpi néétúmewáábyuta, aane méhcomíñé avyéjute ñtéé ténéhjí avyéjutéma (Produce-Ministerio de la Produccion MTPE/DGNFECCL,MIMP/CONADIS). Ááne ñcúv é íjkyáá: Wákimyéí uwáábó pahdu íjpi néétúmé wáábyuta, téhdure tsíeméné nahjñhé imyéénune ditye ímílléhajchíí téénetu túkévéjtsóimye pahdu íjpi néétúmeke.

Teene Superintendencia Nacional de Fiscalización Laboral – SUNFAIL némeíñé níócohíjkyá wákimyéí páméwáábutaré íjkyáne túkevéjtsotsíí, áámeke menéé ditye tééné taúhbájutu ipíkyo pahdu íjpi néétume wajpímuma walléémú téhdure iwákimyéíki, aane diityéké mítyane piááboóhi.

Memúnáá walléémú pahdu íjpi néétumée íñé wájacújtsori íjkyame wákimyéí úmihéneri, áámeke menéé Ministerio de Desarrollo Agrario y riego – MIDAGRI/ANA némeítsíima ditye ííhyúva íbájtsoháñé ímíbáávyeke, téénélli mépiivvyété mewákimyéíñé Gestion Intersectorial de Loreto de MIDAGRI némeítsíima.

Memúnáá wallémú pahdu íjpi néétume nahjñhénuhíjkyá íwákimyéityu iújcunéhjí panéva nahjñhétsñhji , ehdu idyé méénuhíjkyámé nuutamúnáá walléému. Aame piivyé ipyééne Ferias némeítsñhívu, téhdure bajtsóháñe néévá menáhjñhénútsñhívu, aane méénúmeíhíjkyá méiiñújí Loretori. Teene meménu méihjúvácatsí méhcomíñé avyéjutéma wallémuma, téhdure teene Municipalidad de San Juan y Maynas, áhdure Gerencia Regional de Desarrollo Económico del GORE, muurá diityé wákimyéímúnaa túkévejtsó ténéhjí.

Pámé miamúnááwáábyuta

Menéé dobééveháñé imyéénúmeí pámeere cóómímúnaa ipyéékií, panéva menáhjhénúné dobééve, mitya wanéhjéne, íchojcatsi, peróótáu ícu, ténéhjtééveri meájtyúmí ínehjí tuhújtsoháñé íjkyane memúnáá walléémú pahdu íjpi néétúmedi meímíbájchoki.

Menéé tétsii memúnáá walléémuke dóbeúcu híjkyátsíí, teene Mesa de Lucha contra la Pobreza némeítsiidyú nétsii, imyéénu memúnáá walléémuke pahdu íjpi néétúmeke piáábóitsíí, diityéké náhbénúitsíí panéva tuhújtsó diityéké pájtyénehjitu.

Menéé ditye íjtyúkévétsójcatsí ONGS némeítsihjéma, téhdure cooperación internacional némeíñé wákimyétsiima, ditye ímíñeúvú ítéténe iwáájaácu ínehjí tuhújtsoháñé memúnáá walléémudi pahdu íjpi néétúmedi íjkyane, diityémá meímíbájcho ehdu ditye íjkyanéhji.

Menéé ditye ímíñeúvú ítete, ityéhme a ímíáané méiíñújí avyéjutté piáábó diityémá íjkyane.

Menéé pámeekére túkevjtsojtéke ditye imyéénu plan de incidencia némeíñe, átsihdyu caatúvaíñé páneere tuhújtsoháñé ímítyunéhjí íjkyanéhji, aane méníwaave diitye menúúnáá walléémú túkevjtsojte ORPIO múnáake, téhdure méhcomíñé túkevjtsojte, íñéé wájacújtsori íjkyámeke, dobééveháñejtééveri, téhdure íjkyaimyé gobiernos locales, gobierno regional íjkyame.

Téhdure menéé ditye íhjuvaté medio de comunicación regional nétsihjívú, átsihyu peeímýé memúnáá walléémú pahdu íjpi néétúme. Áánejtééveri meájtyúmí kéené ráádióháñé méhjuri íhjuváne.

Menéé pámeekéré túkevjtsojtéké ditye imyéénu plan de incidencia participativo diitye walléémú túkevjtsojtéke, téhdure memúnáá walléémú pahdu íjpi néétúmeke, íllu meméénú watsí-watsí: tsáne máápajtééveri kaatyé memúnáá walléémú íjkyá wájácúmeke, méméénuco muhdú diitye wákimyéí tükéjtsómeíñe. Téhdure ínehjí ditye méénúíñéhji, dsídsí íkyánéjcu, muhajchóta tene méénúmeíñe.

Ímí teene, tsárahjáamá meíjkyane, ínehjí meméénúíñéhjí memúnáá walléemú pahdu íjpi néétumema, ténehjí wáájácúné avyéjúté píaábori, téénejtéeveri diityéké meníójco muhdú diityé wákimyéí íjkyane.

Pahdu íjpi néétume, téhdure méhcomíñe.

Páoha ámuha meíjkyáne mépehíjkyáá muhdújucó wákimyéí pééne meñténé dobééveháñevu a nivel regional, provincial y distrital,ánéhjí pañévú mépíkyoó memúnáá wallémú pahdu íjpi néétúmeke píaábóíñé túkevéjtsoháñe, téhdure tsíeñehjí diityéwáábyuta íjkyanéhjí.

Menéé ámuha meíhjuvácatsí, metúkévétsójcatsí tsíñéhjí avyéjútéma, tsíkyomíjímúnáama, muhdú pámeere meóháávéne mebóáyóiyóné diitye tsííméké, bádsíjcake, téhdure pahdu íjpi néétúmeke ímityúné méénuhíjkyámeke, muuráhjáa íñé wájacútsori íjkame ájtymñ tééné imítyu ESSNA némeíñe. Teene meméénúnejtéeveri météhmeé diityéke ímityúné ipájtétuki, téhdure teene méénúmeke mécuvéjáuúhi.

Teene éhdñvállé, tsáijyu wajpíímu mitya walléemú ikyánéjcutu íjkyáhi, áánelli menéé uwáábó dobéévehañé méhcomíñé avyéjútéke, ditye ityúkévéjtsó íveekí menú walléémuke pahdu íjpi néétúmedi éhdñválléhíjkyáme.

Íñe méméénuú Orpiorí walléemú túkevejtsojte íjkyámejtéeveri, ditye ínehjí tééne dobééveháñeri meímílléíñéhjí, teene dsíñdsñ íjkyane, téhdure Vicegubernacion del Gobierno Regional némeítsíima.

Mehájkímíwáábyuta.

Meníwááveé pámeekéré memúnáá walléémuke pahdu ípi néétúmeke íñéhjí pañe ditye íjkyaki, ditye ityéhme, itéñbúwájtso ínehjí íúniúúcuri pájtyenéhjí, téhdure ihyájkímuma.

Teene tsamééré ihyájkímuma méénujcátsí, ímityunéhjí íjkyáijyu, méwajácúnéjcuú muhdú meímíbájchoíñe, mitya muuca píaábó metáúmeíñe. Menéé pámeere teene waajácúiya, téhdure muhdú nétsihdyu ímityúné déjúcóóvehíjkyáne, áhdúre tééné imítyutu tsííñé imítyú pájtyéiyóne. Ehdú metúkévéjtsóijyu méíjkyáá ímíhyeé.

Méúwááboó walléémú tsímeke, téhdure pahdure íjpi néétúmeke, ditye ityéhmémeí wajpíímú diityé ímityúmné imyéénútuki. Ehdu tene pátyéhajchíí ditye iúúbálle ímityúné imibajchojté avéjujtéma, éhdure ímityúné ikyóévátuki.

www.generoydiscapacidad.org

Generoydiscapacidad

Gdiscapacidad

generoydiscapacidad

